

net és a jelen valósága. Mai járókelők reagálásai ellenpontozzák a színházi játékot. Az összhatás felkavaróbb, mint amit a külsőségek alapján remélni lehetett. A színészek (hol utastársak, hol szereplők) saját gyerekkori háborús emlékeikkel tették még drámaibbá ezt az utazást térben és időben.

A Thalia Színház idén visszaköltözhetett a technikailag tökéletesen megújult nagyszínházba. Újra birtokba veheti a teatralitás színházi, süllyedő, forgószínpad kínálta lehetőségeit. Tovább játszhat egy szcenikailag szintén átalakított moziban és az áruház is – amíg a város vevőre nem talál – játszóhelyei közé tartozik még. Ebben a nagyszínházban is megél majd az új gyerekszínházi szemlélet, vagy a műsornak alkalmazkodnia kell a teátrális lehetőségekhez?

Egyáltalán, az iskolában – a gyerekek munkahelyein – tartott előadások esetében lehet-e még, a szó klasszikus értelmében, igazi, szakrális színházi térről beszélni? Ezek a kérdések joggal foglalkoztatják ma a német gyerekszínházi szakembereket.

Magyar gyerekszínházi szakemberként azért drukkolok, sikerüljön úgy megújítani, tartalmában gazdagítani a gyerekelőadásokat Magyarországon, hogy közben ne vesszen el a szülők és nevelők ma még általános kedve színházba vinni a gyerekeket, ne vesszen el a színház, a mese varázsa. Találjunk utat az ifjúsági korosztályhoz (ebben a látott példák nagy segítségünkre lehetnek), de a kisebbeknek sem elavult pedagógiai tanulságokért játszottunk klasszikus mesét, hanem a kollektív tudatalattit, az archetípusokat megjelenítve a mesék igazi értékeit felmutatva.

A dráma tanítása – az 5-10. évfolyamon tanítóknak –

Új kiadvánnyal jelentkezett a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ és a Marczibányi Téri Művelődési Központ. A Közoktatási Modernizációs Közalapítvány támogatásával készült A dráma tanítása című sorozatból az ötödik füzet, a 9-10. évfolyamon tanítóknak szánt segédlet. Közben megújult az 5-6. évfolyam drámás segédlete, s ezzel, valamint a 7-8. évfolyamoknak ajánlott drámaórákkal összevonva jelent meg a az „új fejezet”.

Az alábbiakban a könyv bevezetőjét (annak nagy részét) közöljük:

(...) A kerettantervek érintették szakterületünket. Szakterületünket, vagyis azt, amely van is meg nincs is: a 90-es évek magyar politikai-oktatáspolitikai csatározásainak következtében senkié és bárkié egyszerre: a *tánc és dráma* nevű öszvér mint tantárgy csak papíron éli életét. A valóságban ezen a címen *az van, ami lehet*. Amihez a konkrét esetben van ember, kedv, terem, pénz stb. Néhol tánc van, mert van táncos képzettségű tanító vagy tanár az iskolában. Másutt, és ebből a hírek szerint több akad, mint a táncos próbálkozásokból, dráma van (*valóban*, és nem csak a hétköznapi szóhasználat szerint). Néhol színjátsszának tanórai keretek között, mert még él az a közkeletű tévedés, hogy a dráma azonos a gyermekszínjátszással, meg az is, hogy csak és kizárólag a drámát tanító kollégára lehet az esedékes ünnepi műsor megrendezését bízni („úgyis olyan sokba került a továbbképzése”). Előfordul az is (ritkán), hogy báboznak. Mindezek együtt alig-alig jelennek meg... Pedig a tantervekben együtt esik róluk említés (a NAT még vagy másik három – önmagában persze fontos, a szövegkörnyezetben teljesen felesleges – dolgot belezsúfolt ebbe a tantárgy-kreációba). Olyan ember, aki ezeket a meglehetősen különböző művészeti területeket egy személyben tudja képviselni, nos, olyan nagyon kevés lehet, ha egyáltalán van. És visszatérve a mi van/mi nincs kérdéshez: nyilván van olyan hely is, ahol semmi nincs, vagy csak „adminisztráció” van, mert kell az óraszám másra, hát „elkönyvelik” a követelmények teljesítését. (Az igazi hétköznapi dráma itt lehetne, de helyette csend van...)

Javítottuk, tanmenetekkel, módszertani útmutatóval és új tervezetekkel bővítettük az 5-6. évfolyamon tanítóknak szóló részt. Nem volt okunk változtatni a 7-8. évfolyamos anyagon. Ahol folyamatban gondolkodik az iskola, ott ezeken az évfolyamokon is ad óraszámot a tánc és drámára. Ott jól használható a könyv középső része. Másutt, némi formanyelvi módosítással, az itt szereplő drámaórák többsége megvalósítható a 6. vagy a 9. évfolyamon is. A már említettek mellett munkánk fő célja az volt, hogy a 9-10. évfolyamon teljesen új tárgyhöz tanmeneteket, vagyis módszertani segítséget, továbbá az adott korcsoportnak érdekes témákat – számukra is érvényes módon – feldolgozó óraterveket adjunk a tárgyat tanító kollégáknak. Vagyis tanári segédletet –, ez a szándék vezérelte a kiadvány alkotóit.

Fontosnak tartjuk az előző bekezdésben *a kiadvány céljának* meghatározását. Sajnos, napjainkban több ki-

advány szakmai kudarcra figyelmeztet bennünket arra, hogy az alapvető kérdések figyelmen kívül hagyásával a legjobb szándékok is kisiklathatók. Ha egy kiadványról nem döntenek el szerkesztői, hogy kinek szól (pl. tanárnak vagy diáknak), ha egy tanári kézikönyv a másutt már megjelent anyagokból szemlélve az alapképzést akarja helyettesíteni, akkor ott nagy a bukás kockázata és esélye, amivel persze az adott kiadvány rengeteg emberi energiát pocskol el, továbbá kihasználatlanul hagyja a lehetőségeket, amelyek nem biztos, hogy a közeljövőben újra kínálkoznak. (Konkretizálva: egyáltalán nem biztos, hogy ismételten megteremthetők egy-egy szakmai kiadvány létrehozásának lehetőségei, hiszen nem a mi szakterületünk az, amelyben a piacodott tan-könyvkiadás állandó üzletet látna).

Még az ilyen súlyos műhibák nélkül is nehéz tanmenetet, útmutatót, foglalkozástervet, segédanyagokat írni olyan helyzetben, amikor a törvényi szabályozás nem tisztázott. Azt mindenki tudja, hogy mi, emberek – jó esetben – „divergensek” vagyunk, képesek vagyunk az egyértelmű(nek tűnő) megfogalmazásokat is sokféle értelmezéssel ellátni... De amikor az érvényes rendelkezésről azt terjeszti a suttogó propaganda, hogy nem kell komolyan venni, úgymint jön egy másfajta szabályozás, amikor az utóbbit, a másfajta alig vezetik be, persze kötelező érvénnyel, egy esztendő múltán máris nem kell betartani, amikor a gyakorlatban, az iskolák hétköznapijaiban együtt van jelen az évtizedekkel ezelőtti, az előző évtized közepén létrejött és a tegnapi jogi szabályozás (és biztos jön majd egy „holnap” is), egymást ütő filozófiákkal, tantárgyszerkezettel, óraszámokkal, számtalan egyéb ellentmondó kitételrel, akkor mindez sajnos nem a hagyományok továbbélése vagy éppen a liberalizmus, hanem a káosz jól látható jele.

Nos, ebben a kaotikus oktatásjogi helyzetben adtuk a fejünket néhányan arra, hogy – a jogi keretektől némileg függetlenül – használható szakanyagot készítsünk *drámát tanító pedagógusok* számára.

Olyanoknak, akik a saját tantermükben, betéve az ajtót, ezzel részben és ideiglenesen kizárva a káoszt, megpróbálkoznak történetek eljátszásával tanuló tanítani a világ rendjét, és benne az embert. *Olyanoknak*, írtam az imént, de ezek a szakemberek néven is nevezhetők: *drámatanároknak*.

Mivel a drámatanár megjelölés – történeti okokra visszavezethetően – gyűjtőnévvé vált, érdemes tovább pontosítani: a drámatanár címkézést vállalók közül elsősorban azoknak készült e munka, akik a színház elemét alkalmazzák a tanulási folyamat eredményesebbé, élvezetesebbé, mélyebbé tételére. Ők, reményeink szerint, a napi munkájukhoz használható információkat kapnak ebből a segédanyagból. Kevésbé szól ez a kiadvány mindazoknak, akik megtanultak sok szabályjátékot, innen-onnan, hazait és külhonit, meg népit, hagyományost, és ezen játékok, illetve a belőlük összeállított foglalkozások vezetésével foglalkoznak. Számukra készültek azok a játékgyűjtemények (szakzsargonban „receptkönyvek”), amelyekre kiadványunkban is többször utalunk. Továbbá nem is azoknak készült ez a kiadvány, akik bár szintén használják a drámatanár elnevezést, de igazából a gyerekekkel folytatott színházcsinálást tartják igazi alkotói terepüknek.

A jelenlegi helyzetben az oktatásjogi dokumentumok nem akadályozzák a dráma tanítását. Igaz, egy kreáció, egy elnevezésében is öszvér tárgy keretein belül biztosítanak ehhez lehetőséget: a *tánc és dráma* a NAT-nak és a kerettantervnek egyaránt része. Hogy milyen órásszámmal jelenik meg, az az említett szabályozások mellett erősen függ az adott oktatási intézményen belüli állapotoktól és erőviszonyoktól –, de jelen lehet.

Ez a jelenlét, miszerint a néhány hagyományosan privilegizált helyzetet élvező művészeti tárgy (ének-zene, vizuális művészetek, irodalom) tanítása mellett már a drámát, és azon keresztül a színházat is lehet tanítani-tanulni, új helyzetnek számít a magyar oktatásban, azon belül is főként a középiskolában. Míg a gyerekek által kedvelt dramatikus tevékenység azon életszakaszokban, ahol még játszani is engedi az iskola a gyereket, kedvelt volt egyes pedagógusok körében is, addig a középiskolában már csak néhány kitudtetett (az, mert sokszorosan kivételt képeztek a törvényi szabályozások alól) intézményben, tíz körüliben volt csak legálisan jelen. Ma pedig minden gimnáziumban tanítani kell a tánc és drámát a 9-10. évfolyamon, igaz, csak kéthetente egy órában...

A legutóbbi szabályzónk, a kerettanterv tánc és drámára vonatkozó anyaga alapvetően drámás indíttatású. Az arányok, a modulárgy témaköreinek száma is azt mutatja, hogy itt „drámás” tantervről van szó, mégpedig olyanról, ahol bizonyos emberi tartalmak megjelenítéséhez javasolják a mozgásos eszközöket (és a NAT-os kööttségek továbbélése, illetve alkalmanként életkori és más szakmai okok miatt), a bábos, maszkos játékokat is. Valóban a mozgást, nem a táncot, hiszen egyetlen „kanonizált” táncirányzatot sem említ a tanterv. Ennek alapján és ebben a megközelítésben egyértelműen *drámának* kellene nevezni a tárgyat (a két középiskolai évfolyamon esetleg *dráma és mozgás* lehetne még az elnevezés, tánc semmiképpen nem). Szó sincs itt kettő vagy (mert erre is van próbálkozás) három részre vágható anyagról! Abban az órásszámban, ami rendelkezésre áll a tánc és drámához, nem az összetartozó elemek szétszedése (keményebb fogalmazásban trancsírozása) a feladatunk, hanem azok együttes működésének bemutatása. (Sajnos ezen részekre bontó-szabdaló elgondolásnak az

alapfok 5-6. évfolyamán már tárgyi eredményei is vannak, kiadványok formájában.)

Dramát tanítani nem heti fél órában kellene. Nem is kéthetente egy órában. A heti dupla óra lenne az a szám, ami az *ideális* állapotokat megközelítené: írjuk annak tudatában, hogy ezt a helyzetet csak kevés intézményben fogják elérni. A gimnáziumok esetében feltehetőleg csak ott, ahol a dráma (a későbbiekben) szabadon választott érettségi tantárgy lesz, és amennyiben az emelt szintet választják a tanulók –, ha egyáltalán lesz valami a kétszintű érettségiből. Azokban az intézményekben, ahol az iskola hozzátesz még hetente fél órát a tánc és dráma kerettantervi óraszámához, ott a létező helyzet összes elemét figyelembe vevő *optimális* megoldást találták meg (és nem az ideálist). Mivel információink szerint szép számmal vannak ilyen intézmények, tanmeneteink két változatban készültek: *a)* azon iskolák számára, ahol évi 36 órát kap a tánc és dráma, és *b)* azoknak az iskoláknak, ahol 18 órában foglalkoznak a tánc és drámával.

A kiadványban az 5-6. évfolyamnak szóló, illetve két szerzőnek a 9-10. évfolyamokra készült tanmenetét 36 órás és 18 órás változatban is közöljük. A tanmeneteknek az egyes órákra/dupla órákra vonatkozó javaslatainál más-más fejléc található, de ettől még a szerzők gondolkodásában sok a hasonlóság. A rovatok eltérnek, de az ajánlatok abban egyeznek, hogy feltüntetik a tánc és dráma *tanulási területéhez* tartozó elemeket (vagyis azt, hogy az óra a kerettantervi követelményekből minnek a teljesítését teszi lehetővé), valamint utalnak arra is, hogy az aktuális óra/dupla óra más tantárgy/műveltségi terület tananyagából mit érint. A tanmeneteinkben javasolt drámaórák még akkor sem az egyéb tantárgyak anyagának tanítását célozzák, ha fennáll az imént említett eset: ekkor a más tantárgyakhoz tartozó tanulási tartalmak segítségével próbálunk meg eljutni célunkig, a tánc és dráma kerettantervi tartalmainak tanulmányozásáig.

A tanmenetekben ajánlott drámaórákkal időnként más kiadványok tartalmára utalunk. A javasolt óratervek egyike-másika természetesen kicserélhető az itt közölt drámaórákkal. A kötet ezen részei kipróbált és új, még nem publikált tervezeteket tartalmaznak, összesen 36 drámát. Reméljük, hogy az új tervezetek megnyerik olvasóink tetszését, s kipróbálásra kerülnek. Ha új, ha régi a drámaóra, alkalmazása mindenképpen megkívánja az adott csoportra, tanárra, helyre, időre (pillanatra!) történő adaptálást. Ettől nem tekinthetünk el, ha meg akarjuk adni a tanulóknak azt, hogy a sajátjuknak érezhessék a játékot (ahogy a szakirodalomban szerepel: a tanárnak és diáknak szóló játék egyaránt létrejöhesse). A dráma rögtönzésre épül, a közös játék minden pillanata további „adaptációra” készíthető, s ez így van rendjén. Drámatanári munkánkban a könyvünkben közölt óratervek jó esetben inspiráló erejűek lesznek. Rossz esetben sor- vagy számárvezetőként használják azokat: „nem jó, amit mondatok, gyerekek, mert az én kedvenc segédletemben ezen a ponton más válasz szerepel”.

A dráma csak az „itt és most”-ban, „élőben” létezik. Nem szabad (lehet, csak embertelenül személytelen) egy játékot úgy elindítani, hogy „menjete, és olvassátok el a 63. oldal 4. pontját, majd csináljatok tablót arról, ami ott szerepel...” Író embereknek (és kiadóknak) meglehet, nagy csábító ereje van a példányszámnak, ki ne tudná, hogy a tankönyv hatványozottan jobban eladható, mint például a segédlet, de (erősen eufémizálva) „úri huncutságnak” véljük a tánc és dráma terén a tankönyvírást. Többek között ezért is választottuk azt a megoldást, hogy módszertani munkával próbáljuk segíteni a közoktatás egészében rövid legális múltra visszatekintő, a középiskolában pedig teljesen újnak mondható tánc és drámát, és nem tankönyvírással.

A tánc és dráma modul követelményeinek teljesítéséhez a pedagógus továbbképzésként meghirdetett tanfolyamok egyike-másika (sajnos nem mindegyike) biztosítja a szükséges alapvető felkészültséget. Nem véletlen, hogy ezek közül a Magyar Drámapedagógiai Társaság 120 oktatási órából álló alaptanfolyamait ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Akinek a munkájához ennél több kell (a „részletezőbb” képzés mellett például papír, vagyis a szakterületre vonatkozó diploma), annak a drámapedagógia tárgyú két éves szakirányú továbbképzések ajánlhatók.

A drámapedagógia szakmává vált: a szakterületre vonatkozó alpműveltség nélkül még a tanterv sem érthető, nemhogy a tanmenet vagy az óratervek, foglalkozásvázlatok.

Ez a kiadvány szakembereknek készült.

Drámatanároknak.

Kaposi László

Az alábbi betekintés a könyv tartalomjegyzékébe információkkal szolgál arról, hogy sokak szellemi energiájának megtestesülése ez a népes alkotógárdát felvonultató kiadvány, továbbá megállapítható belőle a dráma módszereivel feldolgozott témák sokszínűsége.

BEVEZETŐ (Kaposi László)

TÁNC ÉS DRÁMA a kerettantervben

ÚTMUTATÓ

Részletek a tánc és dráma tanításához készült módszertani útmutatóból

5-6. évfolyam

TANMENETEK

Antal Rita: TANMENETJAVASLAT – 5. évfolyam

Antal Rita: TANMENETJAVASLAT – 6. évfolyam

DRÁMAÓRÁK

Lipták Ildikó: Keresztesháború

Szauder Erik: Tervezőiroda

Szauder Erik: A kunok Magyarországon

Antal Rita: Döbrögi

Nyári Arnold: Végvárok harcosai

Lukács Gabriella: Brassó városa

Kovács Krisztina: Világítótorony

Nagy Orsolya: Tetemrehívás

Egervári Gy. – Lipták I. – Szauder E.: Elemek a dráma eszköztárából a János vitéz feldolgozásához

Lukács Gabriella: Elemek a dráma eszköztárából a Toldi feldolgozásához

Kaposi László: Edmund és Edgar

Horváth Éva: Szárnyak

Mészáros Beáta: Mozart

Lipták Ildikó: A banda

Nyári Arnold: Kísértetkastély

Lipták Ildikó: Te vagy a barátom?

7-8. évfolyam

DRÁMAÓRÁK

Horváth Éva: A két Kárpáthy

Horváth Éva: A „Bűvös csillag”

Takáts Rita: Illúziót vegyenek!

Lukács Gabriella: Az expedíció

Telegdy Balázs: Önarckép, festőállvány előtt

Szauder Erik: Ponyvaregény

Szauder Erik: Farkasember

Lukács Gabriella: Ophelia

Csabai Flóra: Sok hűhó

Bicskei Kiss László: Korlátok között

Lipták Ildikó: Az apagyilkos

9-10. évfolyam

TANMENETEK

Wenczel Imre tanmenetei

Horváth Éva tanmenetei

DRÁMAÓRÁK

Wenczel Imre: A korinthuszi királyfi

Bethlenfalvy Ádám: Galilei

Kaposi László: „...a csaták vasát elföldeli...”

Lipták Ildikó: Kriptajelenet

Bethlenfalvy Ádám: A klub

Horváth Éva: Futballhuliganizmus

Wenczel Imre: Baleset

Horváth Éva: Rajongás

Lipták Ildikó: Heg(y)ek